

Tirsdag 3. november 1992

ine hatter og garr.

Aftenposten

Quislings hjerne

Av Hans Fredrik Dahl

Ble Vidkun Quisling utsatt for medisinske eksperimenter under sitt opphold på Rikshospitalet i dagene 25.–27. august 1945? Jeg hevdet dette under presentasjonen av biografien «En fører for fall» sist uke, og har møtt motbør fra professorene Nornes og Skalpe i Aftenposten 29/10. La meg i den forbindelse gjøre oppmerksom på at uttrykket eksperiment ikke finnes i min bok. De undersøkelser Quisling ble underkastet, omtales der bare som risikable og ytterst smertefulle — hva de to professorer for såvidt bekrefter, og hva materialet fra den gang til fulle viser. Legene i dag synes å være enig om at det var uforvarlig å bringe en mann som var utsatt for kombinasjonen av hjerneangiografi og luftencefalografi, tilbake til rettssalen uten i det minste en ukes sengeleie. Quisling fikk to dager. At dette var et inngrep i hans rettssikkerhet, kan det ikke herske tvil om.

Men altså: Eksperimenter?

Jeg fremmet min påstand etter å ha forhørt meg i det medisinske miljø, der jeg møtte den oppfatning at det formodentlig var professor Tormod

Hauge som foretok de første hjerneangiografier i Norge, dvs. i 1950-årene, og at han beskrev bivirkningene og risikoen ved dette inngrep i sin doktoravhandling fra 1955. Nå opplyser imidlertid Helge Nornes at angiografiundersøkelsen «forlengst var blitt helt normale behandlingsrutiner» i 1945. Jeg har derfor måttet undersøke saken videre, og kan bekrefte at jeg ikke har vært rett informert.

Professor Kristian Kristiansen forteller meg nemlig at den første hjerneangiografien på Rikshospitalet ble foretatt i 1938, og at han i 1941–42 gjorde forsøk på kaniner med den jodholdige kontrastvæske som professor Monrad-Kohn senere anvendte overfor Quisling. Det ble ikke påvist negativ effekt på kaninene. Forsåvidt som kontrastvæsken deretter straks ble anvendt på mennesker, var det derfor ingen egentlig forsøksituasjon som forelå i august 1945.

Det hersker likevel en uklarhet ved situasjonen. Hvorfor dro professor Monrad-Kohn Quisling avgårde til sitt institutt etter rettsforhandlingens slutt lørdag 25. august? Påskuddet var at en svulst eventuelt kunne ha forårsaket en personlighetsforandring, som kunne være av interesse å få undersøkt. Men hvilken interesse? Den sakkynndige psykiater, overlege Jon Leikvam, var ikke enig i at det forelå noen personlighetsforandring. Derfor var det etter hans mening heller ikke behov for å få undersøkt saken nærmere. Leikvam mente at Quislings psykiske struktur nok var spesiell, men ikke abnorm, og noen personlighetsforandring var i alle fall ikke sannsynliggjort gjennom hans og overlege Johans Lofthus' langvarige observasjoner. Leikvam var derfor helt imot at Quisling skulle underkastes Monrad-Kohns prøver. Både sakens akter og dokumenter i forsvareren Henrik Berghs arkiver viser dette.

Likevel var det nevrologen som vant dragkampen. Quisling ble underkastet prøver som fikk til følge at han ble alvorlig svekket like før han skulle føre sitt eget forsvar for retten. Prøvene var dessuten helt negative, akkurat som Leikvam forutså. Det forelå ingen svulst eller annen misdannelse. Hvorfor ble de da gjennomført?

Monrad Krohn var en mektig mann i det medisinske etablissement. Hva han hadde for motiver, kan vi bare gjette. I Aftenpostens intervju med professor Nornes fremgår at det var ønsket om å undersøke om ikke Quis-

ling kunne unnsuppe utvaskning, og straff i det hele tatt, som lå bak Monrad-Kohns argument. Men det er neppe en holdbar argumentasjon. For det første forelå ingen faglig påvist personlighetsforandring, og derfor ingen objektiv grunn til inngrepet. For det annet ble Quisling satt såvidt alvorlig tilbake i sin helsetilstand at det åpenbart svekket hans mulighet for å føre sitt eget forsvar, noe Monrad-Kohn må ha forutsett — ganske særlig hvis inngrepet var «helt normal rutine». For det tredje er det vanskelig å forstille seg at Quisling kunne ha unngått dom — og derved dødsom — med mindre det forelå en opplagt abnormitet i hjernen. Og selv da ville veien fra positiv angiografi til full omvurdering av spørsmålet om hans strafferettslige tilregnelighet, høyst sannsynlig vært lang og usikker.

Jeg tror derfor at vi foreløpig bør legge til grunn at professoren hadde sitt eget motiv for å undersøke Quislings hjerne. Det var tross alt en ganske spesiell hjerne. Quisling var viden kjent for sin helt uvanlige intelligens og kapasitet, samtidig som han syntes drevet av en kallstanke som ga ham regionstifterens særegne mentale profil. Om psykiaterne ikke hadde funnet noen påvisbar personlighetsforandring, kunne vel en verdensberømt nevrolog ha sine egne grunner for å fremskaffe et røntgenfotografi av det som lå bak denne mannens panne?

Jeg bare spør. Kanskje noen av de interesserte medisinere kan svare?

102578